

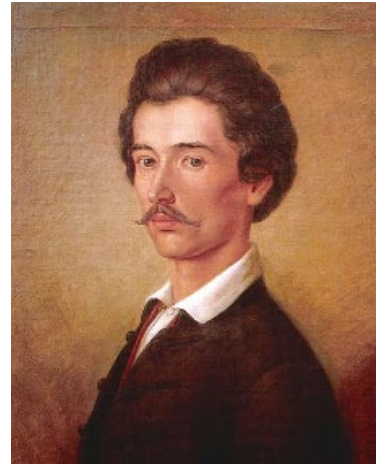
Січень 2023

1.01 – 200 років

Шандор Петефі (1 січня 1823 – 31 липня 1849) – угорський поет, публіцист, революційний діяч сербського і словацького походження.

Походить з небагатої родини. Батько – збіднілий дворянин, серб за національністю, мати – Марія Грузова, словацька селянка. До школи він пішов у 5 років. Саме в цьому віці він почав читати і писати, трохи пізніше віршувати, малювати, вивчати німецьку, латинську мову і угорську мову. Вже у 15 років знав 7 мов.

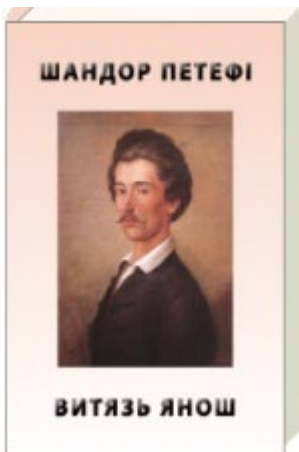
В 1847 році очолював організацію «Молода Угорщина».

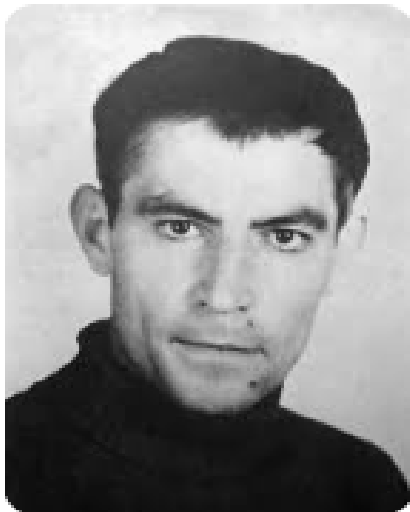
Був одним із керівників революційного повстання в Пешті (15 березня 1848) під час Революції 1848–1849 років. Отримав звання офіцера революційної армії.

Відповідно до традиційної версії біографії Петефі загинув під час битви під Шегешваром 31 липня 1849 року в бою з козаками російської армії, очолюваної царським генералом Іваном Паскевичем. Згідно з новою версією, яка не знайшла підтвердження, був поранений, взятий в полон і таємно вивезений до Сибіру, де помер в 1849 році.

Серед творів – поема «**Витязь Янош**» (1844), драма «Тигриця і гієна» (1845), роман «Шнурок ката» (1846), поеми «Пішта Силай» (1846), «Шалго» (1846), «Апостол» (1848).

6. 01 – 85 років

Василь Стус (6 січня 1938 – 4 вересня 1985) – український поет, прозаїк, перекладач, літературознавець, правозахисник. Активний представник українського культурного руху шістдесятників. Він був одним із найактивніших дисидентів.

У 1990 році Василь Стус отримав звання лауреата Державної премії імені Тараса Шевченка, а у 2005-му став Героєм України (посмертно).

Народився Василь Семенович в селі Рахнівка (тоді – Гайсинського району Вінницької області, нині Україна (тоді Українська РСР, СРСР) в селянській родині, був четвертою дитиною в сім'ї. У 1939 році батьки – Семен Дем'янович та Ірина (Їлина) Яківна

– переселилися в місто Сталіно (нині – Донецьк), аби уникнути примусової колективізації. Батько завербувався на один із хімічних заводів. Ще через рік (1940) батьки забрали туди своїх дітей.

У 1944–1954 роках Василь навчався в Донецькій міській середній школі № 265 і закінчив її зі срібною медаллю. Потому вступив на історико-філологічний факультет педагогічного інституту міста Сталіно. У студентські роки постійно й наполегливо працював у бібліотеці. Разом із Олегом Орачем, Володимиром Міщенком, Анатолієм Лазаренком, Василем Захарченком, Василем Голобородьком був членом літературного об'єднання «Обрій».

Закінчивши 1959 року навчання з дипломом із відзнакою, три місяці працював учителем української мови й літератури в селі Таужне Кіровоградської області, після чого два роки проходив службу в армії на Уралі. Під час навчання і служби почав писати вірші. Тоді ж відкрив для себе німецьких поетів Гете і Рільке, переклав близько сотні їхніх творів. Ці переклади було згодом конфісковано і втрачено. У 1959 році в «Літературній Україні» опублікував свої перші вірші з напутнім словом Андрія Малишка.

У 1961–1963 роках викладав українську мову та літературу в середній школі № 23 м. Горлівки. Згодом працював підземним плитовим на шахті «Октябрьська» в Донецьку.

З березня по жовтень 1963 року – літературний редактор газети «Соціалістичний Донбас». Зокрема, працював в україномовній частині редакції цієї газети.

Після семи місяців роботи вступив до аспірантури Інституту літератури ім. Т. Шевченка Академії наук УРСР у Києві із спеціальності «Теорія літератури». За час перебування в аспірантурі підготував і здав до видавництва першу збірку творів «Круговерть», написав низку літературно-критичних статей, надрукував кілька перекладів із Гете, Рільке, Лорки. Належав до Клубу творчої молоді, який очолював Лесь Танюк.

Усе доросле життя Василя Стуса було пов'язане з переслідуваннями, допитами, табірними ув'язненими. Покарання відбував у мордовських і магаданських таборах.

Уперше під немилість тогочасної влади поет потрапив у 27 років. Під час перегляду фільму С. Параджанова «Тіні забутих предків» відбулася акція протесту проти арештів у колах української інтелігенції. За участь в цій акції Василя відрахували з аспірантури і йому довелося працювати простим кочегаром.

Перше тюремне ув'язнення Стуса радянською владою було в травні 1972 року. Саме тоді вийшла збірка «Час творчості». На початку вересня 1972 року київський обласний суд звинуватив його в «антирадянській агітації й пропаганді» та засудив до 5-ти років позбавлення волі та 3-х років заслання. Але це не зламало Василя та не змінило його погляди. Після повернення додому,

брав активну участь в українському культурному житті, вступив до Української Гельсінської спілки.

Влада не забарилася із наступним арештом, затримавши Стуса як «особливо небезпечного рецидивіста». У травні 1980 року він опинився за ґратами й отримав 10 років примусових робіт та 5 років заслання. Вийти на свободу йому вже не судилося.

Із 47 років життя щонайменше 13 років Василь Стус провів у слідчих ізоляторах, камерах-одиночках, карцерах і на каторжній роботі. За тверді переконання в необхідності збереження й розвитку української культури творчість Василя Стуса була заборонена.

Любов до України, нетерпимість до фальші і зла – сенс життя Василя Стуса. Перебуваючи у неволі, він, попри заборону та підірване здоров'я, знаходив сили й можливість писати вірші, перекладати Гете, Рільке. Усамітнення в камері давало йому ще один привід для творчості й саморозвитку.

Василь Стус для українців є символом непохитності переконань.

«Людина без шкіри» – так називали вразливого Стуса друзі, бо не вмів пристосовуватись до життєвих обставин і завжди бив правдою прямо в обличчя, якою б гіркою вона не була.

У ніч з 3 на 4 вересня 1985 року в одному із таборів ГУЛАГу в Пермській області його життя обірвалося. Але ідея Стуса – нетерпимість до зла і байдужості, прагнення свободи – жива і досі.

11. 01 – 105 років

Яр Славутич (справж. – Григорій Михайлович Жученко; **11 січня** 1918–4 липня 2011) – відомий поет, мовознавець, літературознавець, перекладач, професор Альбертського університету, автор підручників з української мови як іноземної, редактор і видавець літературно-мистецького альманаху «Північне Сяйво» (Едмонтон). Член Об'єднання українських письменників «Слово».

Доля правдоносця склалася так, що більшу частину свого життя Яр Славутич перебував спочатку в Німеччині й США, а з 1960 року – в Канаді.

Народився Яр Славутич на хуторі Жученки (старовинному запорозькому зимівнику XVII ст.) біля села Благодатного на Кіровоградщині. Як пізніше зазначав поет, «Я по духу – запорожець».

Батько був потомком славного запорозького роду, представники якого були сподвижниками Б. Хмельницького, І. Мазепи, Я. Остряниці. Серед переказів родини був і такий, що саме один із предків Жученків був меценатом Самійла Величка і забезпечив останньому можливість написати козацький літопис.

Мати, проста селянка, знала й чудово співала українські народні пісні, талановито розповідала казки, захоплювалась поезією Т. Шевченка. Цю любов вона вміло передавала дітям.

В сім'ї свято зберігались українські традиції, хлопчик виховувався під впливом вогненного шевченкового слова, вольниці диких степів, патріотичних оповідок діда.

У 1925–1927 роках Григорій Жученко навчався в початковій школі в Благодатному, потім в початковій школі села Ново-Шевченкове, яку закінчив у 1930 році. Вже в молодшому шкільному віці хлопець почав складати вірші.

Як найстарший із шести дітей Жученків, він допомагав по господарству батькові, який «трудився на землі, як і всі», бо ще дід перестав бути «шляхтичем» і «дворянином».

Через примусову колективізацію та розкуркулення у 1932 році постраждала родина поета. Причиною стала відмова Жученків стати колгоспниками.

Штучний голодомор, жорстокість і безмежна сваволя представників радянської влади викликали численні стихійні виступи з боку селянства. В одному із таких повстань брав участь і юний Григорій Жученко.

У вересні 1936 року Г. Жученко став студентом Запорізького педагогічного інституту. Студентське життя вирувало: Григорій брав участь у літературних вечорах, читав власні вірші, збирав фольклорні перлини (пісні, перекази, приказки), глибоко цікавився історією України, козацькими звичаями, долею свого роду.

Улітку 1940 року отримав диплом викладача української мови та літератури, але вже восени його мобілізували до Червоної армії. Початок війни Григорій зустрів молодшим лейтенантом, що разом зі своїм взводом будував мости на білоруських річках, а потім їх же підривав у ході відступу радянських військ. Та вже на десятий день війни його дивізія потрапила в оточення. Григорій разом з іншими червоноармійцями створив підпільну групу, яка обрала метою своєї діяльності боротьбу за вільну Україну. В січні 1942 року ця організація переформувалась у Чернігівську Січ, яка завдавала дошкульних ударів ворогам. Підпільна організація ставила за мету оберігати місцеве населення від німецьких загарбників, рятувати молодь від відправлення в Німеччину, а також стати армією Самостійної Української Держави (СУД).

З 1941 року, ставши підпільником, Григорій Жученко поміняв своє ім'я та прізвище на Яра Славутича.

З наближенням східного фронту Чернігівська Січ розформувалася, її вояки продовжили боротьбу в лавах УПА, займалися підпільною роботою в Галичині. Восени 1943 року Яр Славутич потрапляє до Львова, а влітку 1944-го виїздить на Захід.

У 1945–1946 роках письменник був вільним слухачем Українського вільного університету в Авгсбурзі, брав участь у заснуванні Мистецького Українського Руху (МУР). З'явилися друком перші збірки поета «Співає колос» (1945) та «Гомін віків» (1946). Яр Славутич видавав і редагував журнал «Заграва» в Авгсбурзі, працював у редакції часопису «Арка» в Мюнхені.

З 1949 року письменник зі сім'єю перебрався до США, у Філадельфію, де вчителював у суботній та вечірній школах, працював в палітурні.

У 1950-му в Німеччині вийшла його четверта книга лірики «Спрага», а в Америці опубліковано критичний огляд «Модерна українська поезія: 1900–1950».

В 1960 році Яр Славутич переїхав до Канади, де обіймав посаду професора Альбертського університету протягом більше як двох десятиліть.

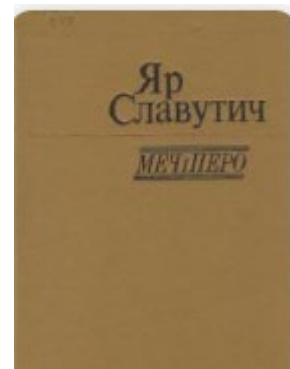
Вийшли наступні поетичні збірки співця «Оаза» (1960), «Маєстат» (1962), «Завойовники прерій» (1968), «Мудрощі мандрів» (1972), «Живі смолоскипи» (1983).

З'явилися і наукові праці «Велич Шевченка» (1961), «Шевченкова поетика» (1964), «Українська поезія в Канаді» (1976) та ін.

У 1983 році Яр Славутич вийшов на пенсію, але поєднував літературну, наукову, педагогічну, видавничу та перекладацьку справи.

З 1990-го року він часто відвідував Україну, де провадив просвітницьку і добродійну діяльність.

Тут у добу незалежності опубліковано десяту збірку поезій «Шаблі тополь» (1992, 1995), двотомник (1994) та п'ятитомник зібраних творів (1998), здійснено численні перевидання попередніх книг. У 1990 році засновано благодійний фонд Яра Славутича, кошти якого ідуть на підтримку і піднесення літературно-мистецької, наукової, видавничої справи.

За свою подвижницьку працю на терені художньої творчості, науки, педагогіки письменник відзначений преміями Літературного фонду ім. І. Франка (Чикаго), Української Могиллянсько-Мазепинської Академії Наук, золотою Шевченківською медаллю, преміями ім. Д. Яворницького (Січеслав) та ім. Д. Загули (Чернівці).

Він є дійсним членом Української Вільної Академії Наук (УВАН) у Канаді, Наукового Товариства імені Тараса Шевченка.

У 1998 році Яра Славутича нагороджено відзнакою президента України – орденом «За заслуги» III ступеня.

Життя правдоносця обірвалося 4 липня 2011 року, але душа його живе у пам'яті сучасників та хвилюючих поетичних рядках.

12. 01 – 395 років

Шарль Перро (12 січня 1628 – 16 травня 1703) – французький письменник, поет і критик, основоположник жанру літературної казки. Автор дуже популярних і всесвітньо відомих казок – «Кіт у чоботях», «Попелюшка», «Синя Борода» тощо.

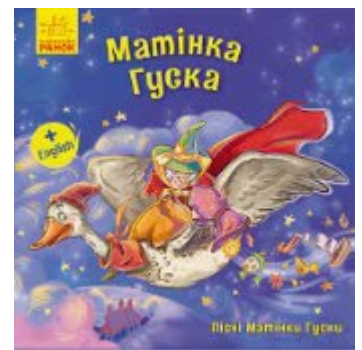
Більшість його творів друкуються ще й зараз, знайшли відображення у операх, балетах, фільмах та театральних виставах.

Найвідомішим музичним твором на основі казки Перро став балет Петра Ілліча Чайковського «Спляча красуня».

Шарль Перро народився в Парижі в аристократичній сім'ї (він – сьома дитина), його батьком був відомий юрист П'єр Перро, а матір'ю – багата дворянка Пакетт Ле Клерк. Шарль навчався у найкращих школах Парижу, вивчав право, пізніше пішов на державну службу. Брав участь у створенні Академії наук, а також відновленні Академії живопису.

Коли була заснована Академія словесності у 1663 році, Перро був призначений її секретарем. У 1672 році одружився на 19-річній Марі Гішон, яка померла у 1678 році після народження дочки і трьох синів. Коли Жан-Батіст Кольбер, міністр та покровитель Перро, помер у 1683 році, письменник втратив свою пенсію при Академії словесності.

У 1695 році у 67 років почав писати твори для дітей. Першим твором були «Оповідання моєї матінки Гуски», що одразу ж стали популярними і започаткували новий літературний жанр – казку. Побоюючись негативної реакції критиків, Шарль опублікував її під іменем свого наймолодшого сина – Арманкура. Наступні твори, такі як, «Кіт у чоботях», «Попелюшка», «Синя Борода» та інші стали класикою дитячої світової літератури.

Письменник помер у Парижі у 75 років 16 травня 1703 року.

23. 01 – 240 років

Стендаль (справжнє ім'я: Анрі-Марі Бейль; **23 січня** 1783 – 23 березня 1842) – французький письменник.

Стендаль народився в Греноблі, у родині багатого адвоката. Мати хлопчика рано померла, батько не переймався вихованням сина, довіривши його католицькому абатові Ральяну. Це призвело до того, що Стендаль зненавидів і церкву, і релігію. Таємно від свого вихователя він почав знайомитися з працями філософів-просвітників (Кабаніса, Дідро, Гольбаха). Читання, а також найбільш сильні враження і переживання дитячих років, пов'язані з Першою французькою революцією, стали визначальними моментами у формуванні світогляду майбутнього письменника. Прихильність до революційних ідеалів він зберіг на все життя. Жоден із французьких письменників XIX століття не відстоював ці ідеали з такою пристрасстю і сміливістю.

У 1797 році Стендаль вступив у Греноблі до Центральної школи, метою якої було введення в республіці державного і світського навчання замість релігійного. Тут хлопець захоплювався математикою. Після закінчення курсу його відправили до Парижа для вступу в Політехнічну школу, куди він так і не вступив. У 1800 році сімнадцятилітній Стендаль вступив в армію Наполеона. Він прослужив у ній понад два роки, а потім подав у відставку й 1802 року повернувся до Парижа з прихованим наміром стати письменником.

Стендаль брав участь у поході Наполеона в Росію в 1812 році, був у Москві, Смоленську, Могильові, зазнав жахів зимового відступу французької армії з Росії. Враження про Росію були надзвичайно сильні. Він бачив героїзм російського народу, який захищав свою батьківщину, бачив також і жорстоку сваволю самодержавства.

Після падіння Наполеона й повернення Бурбонів у Францію Стендаль перебрався до Італії, лише наїздами буваючи на батьківщині.

Перебування в Італії залишило глибокий слід у творчості Стендаля. Він із захопленням вивчав італійське мистецтво, живопис, музику. Ця країна надихнула його на цілу низку творів, дала йому сюжет одного з найбільших його романів «Пармська обитель».

А ось перебування у Франції, де правили ненависні Стендалю Бурбони, було для нього нестерпним. Це ставлення письменника до реакції і режиму Реставрації знайшло своє вираження в його кращих романах.

Творчість Стендаля належить до першого етапу в розвитку французького критичного реалізму. Стендаль вносить у літературу бойовий дух і героїчні традиції нещодавньої революції. Зв'язок його з просвітителями можна спостерігати як у творчості, так і в його філософії й естетиці.

У своєму розумінні мистецтва й ролі художника Стендаль йде далі від просвітителів і стверджує, що мистецтво за своєю природою соціальне, воно служить суспільним цілям. Яро виступав проти класицизму. Новим напрямком він вважав романтизм – як нове мистецтво, що веде боротьбу з усім відсталим, відживаючим.

Ще одне важливе переконання – мистецтво повинне бути правдивим. Творчість Стендаля належить до першого етапу в розвитку французького критичного реалізму.

«Червоне і чорне» – це перший великий роман Стендаля (1830), що вийшов у рік Липневої революції. Під «червоним» і «чорним» Стендаль мав на увазі зіткнення двох сил – революції (червоне) і реакції (чорне). Сам роман автор характеризує, як «дзеркало, яке проносять по великій дорозі. Якщо дорога брудна, якщо на ній є калюжа, це неминуче відіб'ється в цьому дзеркалі, і дарма було б обвинувачувати дзеркало в тім, що воно відбиває точно; треба обвинувачувати дорогу, або, вірніше, доглядача дороги, в тім, що він погано порядкує на ній».

Події роману Стендаля відбуваються у Франції за часів доби Реставрації («Хроніка XIX століття») – такий підзаголовок роману) з її гострими соціальними

суперечностями й класовим розшаруванням. І хоча провідну роль у сюжетному плані відіграє біографія Жульєна Сореля, головного героя роману, цей твір виходить далеко за біографічні межі лише однієї дійової особи, стає романом широкого соціально-психологічного зразка, в ньому представлена майже вся Франція, столична й провінційна, не тільки аристократія і буржуазія, а й ремісники та дрібні підприємці.

Останні роки письменник перебував у дуже важкому стані. Сам він у щоденнику писав, що інколи настільки слабкий, що ледве тримає перо, а тому змушений диктувати тексти. Але, незважаючи ні на що, Стендаль працював до самого кінця. А 23 березня 1842 року він, втративши свідомість, впав прямо на вулиці і через кілька годин помер. Смерть настала внаслідок інсульту.

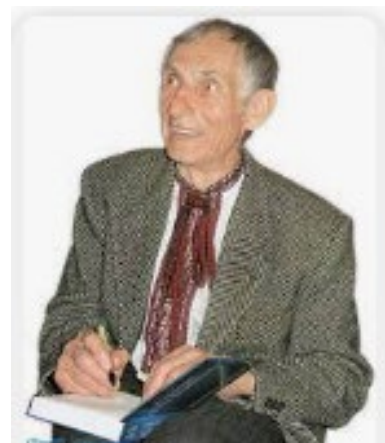
Похований на цвинтарі Монмартр.

У заповіті письменник просив написати на могильній плиті (виконали італійською) епітафію: Арріго Бейль. Міланець. Писав. Кохав. Жив.

Після смерті письменника навколо його імені критики створили «змову мовчання». Першим, хто заговорив про нього та змусив звернути увагу, був Оноре де Бальзак. Називаючи Стендаля чудовим художником, Бальзак стверджував, що зрозуміти його можуть тільки найпіднесеніші розуми суспільства.

24. 01 – 90 років

Євген Дудар (24 січня 1933) – відомий український письменник-сатирик, артист розмовного жанру, публіцист. Заслужений діяч мистецтв України (1993), кавалер ордена Ярослава Мудрого V ступеня, лауреат кількох літературних премій: премія ім. Остапа Вишні (1993), премія ім. Микити Годованця (1997), міжнародна премія ім. Пилипа Орлика (1995), премія ім. Петра Сагайдачного (2000), премія імені І. Кошелівця. У 1990 році нагороджений Золотою медаллю Тараса Шевченка Співки визволення України (Австралія) за боротьбу проти тоталітарних режимів.

Народився Євген Михайлович в селі Озерна на Зборівщині Тернопільської області. В 1956–57 роках працював завклубом у рідному селі. Закінчив факультет журналістики Львівського університету. Зараз мешкає в Києві.

Талановитий сатирик на те й талановитий, щоб розказати про себе в кількох дотепних рядках. Тож, цитуємо Євгена Дударя: «Постать літературно-мистецька. І трішки громадсько-політична. Величина – 168 см (босий). Суспільна вага – 60 кг (голий). Народився, як усі. Ріс, як усі. Їв менше, ніж усі. Спав менше, як усі. Вчився більше, ніж усі. Працював більше, ніж усі. Тому й став сатириком. Дівчат любив (і люблю) більше, ніж усі. Тому в душі – лірик».

Дудар є автором понад 25 книг, а також численних публікацій у пресі. Його твори було перекладено багатьма мовами світу. Він є також і професійним артистом-виконавцем власних творів, у його творчому доробку – понад десять тисяч публічних виступів, творчих вечорів, радіо- і телезустрічей.

«Гумор – найкоротша стежка до серця людини. Тому що пісня і гумор – найживучіші елементи в генетичному коді нації». Ці слова належать Євгену Михайловичу Дударю.